

Max Nettlau, Αναρχισμός: Και Κομμουνιστικός και Ατομικιστικός

Ο Αναρχισμός δεν είναι πια νεαρός κι ίσως είναι η ώρα να αναρωτηθούμε γιατί, με όλη αυτή την ενέργεια που ξοδεύουμε για την προπαγάνδισή του, δε διασπείρεται γρηγορότερα. Ακόμα κι εκεί όπου η τοπική δραστηριότητα είναι μεγαλύτερη, τα αποτελέσματα είναι περιορισμένα, ενώ τεράστιες ζώνες επιρροής είναι ακόμα αδύνατο να αγγιχτούν έστω και λίγο. Στο πλαίσιο αυτού του ζητήματος, δε θα ασχοληθώ με το πρόβλημα του συνδικαλισμού, ο οποίος, απορροφώντας τόση ενέργεια Αναρχικών και συμπαθούντων, δεν μπορεί να θεωρηθεί πως καθαυτός προωθεί την υπόθεση της ορθότητας του Αναρχισμού, ανεξάρτητα από τα πλεονεκτήματα που έχει. Θα προσπαθήσω επίσης να μην επαναλάβω τι προτείνω στα άρθρα μου, τα προηγούμενα χρόνια, ως πρόσφορα μέσα για την ανάπτυξη της δραστηριότητας των Αναρχικών. Δεδομένου ότι οι συμβουλές μου δεν εισακούστηκαν, δε μπορεί, σε καμία περίπτωση, να θεωρηθεί πως έχουν εμποδίσει την πρόοδο των ιδεών μας.

Θα εξετάσω μόνο τις θεωρήσεις του Αναρχισμού ` κι εδώ έχω προσκρούσει για πολύ καιρό στην αντίθεση μεταξύ της μεγαλοσύνης των στόχων του Αναρχισμού – τη μεγαλύτερη δυνατή υλοποίηση της ελευθερίας και ευζωίας για όλους – και την στενότητα, να το πω έτσι, του οικονομικού προγράμματος του Αναρχισμού, είτε πρόκειται για Ατομικιστικό, είτε για Κομμουνιστικό. Τείνω να θεωρώ πως η αίσθηση ανεπάρκειας σ' αυτή την οικονομική βάση – αποκλειστικά Κομμουνιστική ή αποκλειστικά Ατομικιστική, ανάλογα με τη σχολή – εμποδίζει τους ανθρώπους από την απόκτηση πρακτικής εμπιστοσύνης στον Αναρχισμό, οι γενικοί στόχοι του οποίου εμφανίζονται, σε πολλούς, ως ένα υπέροχο ιδανικό.

Εγώ αισθάνομαι πως ούτε ο Κομμουνισμός, ούτε ο Ατομικισμός, αν γινόταν η μοναδική μορφή οικονομίας, θα πραγμάτωναν την ελευθερία, που αξιώνει πάντα μια επιλογή τρόπων, έναν πλουραλισμό δυνατοτήτων. Ξέρω πως οι Κομμουνιστές, όταν ερωτηθούν ευθέως, θα πουν πως δεν έχουν καμία αντίρρηση με τους Ατομικιστές που θα εύχονταν να ζουν με τον δικό τους τρόπο, χωρίς τη δημιουργία μονοπωλίων ή εξουσίας και vice versa (αντιθέτως). Αλλά αυτό σπάνια λέγεται με ανοιχτό και φιλικό τρόπο και οι δύο πλευρές είναι βαθιά πεπεισμένες πως η ελευθερία είναι εφικτή μόνο αν το δικό τους, συγκεκριμένο σύστημα εκτελεστεί. Ομολογώ πως, υπάρχουν Κομμουνιστές και Ατομικιστές, για τους οποίους τα αντίστοιχα δόγματά τους, και μόνο αυτά, δίνουν πλήρη ευχαρίστηση και δεν αφήνουν κανένα πρόβλημα άλυτο (κατά τη γνώμη τους) ` αυτό δεν θα παρενέβαινε, σε καμία περίπτωση, στη δια βίου σταθερότητά τους σε ένα οικονομικό ιδανικό. Αλλά δεν πρέπει να φαντάζονται ότι όλοι οι άνθρωποι είναι φτιαγμένοι σύμφωνα με το δικό τους πρότυπο και είναι πιθανό να ενστερνιστούν τις απόψεις τους ή να παραμείνουν «αναξιοποίητοι» αντίπαλοι, στους οποίους δεν αξίζει (να χαραμιστεί) καμιά συμπάθεια. Ας τους αφήσουμε να κοιτάζουν την πραγματική ζωή, η οποία είναι υποφερτή, μόνο αν υπάρχει ποικιλία και διαφοροποιήσεις, παρά την όλη επίσημη ομοιομορφία. Βλέπουμε όλοι τις επιβιώσεις του πρώιμου Κομμουνισμού, τις πολλαπλές λειτουργίες της σημερινής αλληλεγγύης, από τις οποίες ενδέχεται να δημιουργηθούν νέες μορφές Κομμουνισμού ` όλα αυτά μέσα στα δόντια του αιμοσταγούς καπιταλιστικού Ατομικισμού που κυριαρχεί. Αλλά αυτός ο άθλιος αστικός Ατομικισμός, εάν δημιούργησε μια επιθυμία για

αλληλεγγύη, που οδηγεί στον Κομμουνισμό, δημιούργησε σίγουρα και μια επιθυμία για γνήσιο, ελεύθερο, ανιδιοτελή Ατομικισμό, όπου η ελευθερία δράσης δεν θα κακομεταχειρίζονταν πλέον με σκοπό τη συντριβή του αδύναμου και τη δημιουργία μονοπωλίων, όπως σήμερα.

Ούτε ο Κομμουνισμός, ούτε και ο Ατομικισμός πρόκειται να εξαφανιστούν ποτέ κι αν με κάποια μαζική δράση τοποθετούνταν τα θεμέλια μιας πρόχειρης μορφής Κομμουνισμού, ο Ατομικισμός θα μπορούσε να αναπτυχθεί όσο ποτέ, σε αντίθεση μ' αυτό. Οποτεδήποτε κυριαρχεί ένα ομογενοποιημένο σύστημα, οι Αναρχικοί, αν έχουν τα ιδανικά τους στην καρδιά, θα προχωρήσουν πέρα απ' αυτό και ποτέ δε θα επιτρέψουν στον εαυτό τους να μετατραπούν σε απολιθώματα, που υποστηρίζουν ένα δεδομένο σύστημα, ακόμα κι αν αυτό είναι ο πιο αγνός Κομμουνισμός. Θα είναι, λοιπόν, πάντα δυσαρεστημένοι, πάντα θα αγωνίζονται, χωρίς να απολαμβάνουν ξεκούραση; Θα μπορούσαν να αισθάνονται άνετα σε μια κατάσταση της κοινωνίας, όπου όλες οι οικονομικές δυνατότητες θα είχαν πλήρες φάσμα και τότε η ενέργειά τους θα εφαρμοζόταν στην ειρηνική αφομοίωση και όχι πια στην συνεχόμενη πάλη και την κατάρριψη. Αυτή η επιθυμητή κατάσταση πραγμάτων μπορεί να προετοιμαστεί από τώρα, αν μπορούσε μια φορά να γίνει κατανοητό σε όλους τους Αναρχικούς πως ο Κομμουνισμός και ο Ατομικισμός είναι εξίσου σημαντικοί, εξίσου σταθεροί και πως η αποκλειστική κυριαρχία ενός από τους δυο, θα ήταν η μεγαλύτερη δυστυχία που θα μπορούσε να χτυπήσει την ανθρωπότητα. Από την απομόνωση βρίσκουμε καταφύγιο στην αλληλεγγύη, από την υπερβολή της κοινωνίας αναζητούμε την ανακούφιση στην απομόνωση: τόσο η αλληλεγγύη όσο και η απομόνωση αποτελούν, η καθεμιά την κατάλληλη στιγμή, ελευθερία και βοήθεια για εμάς. Όλη η ανθρώπινη ζωή ταλαντεύεται συνεχώς ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο πόλους.

Θα ήθελα να φανταστώ, για μια στιγμή, τον εαυτό μου να ζει σε μια ελεύθερη κοινωνία. Θα έπρεπε σίγουρα να έχω διαφορετικές ασχολίες, χειρωνακτικές και διανοητικές, που απαιτούν δύναμη ή ικανότητα. Θα ήταν πολύ μονότονο αν οι τρεις ή τέσσερις ομάδες με τις οποίες θα δούλευα (γι' αυτό ελπίζω ότι δεν θα υπάρχουν Συνδικάτα τότε), θα ήταν οργανωμένες στις ίδιες ακριβώς γραμμές και αντίθετως, πιστεύω ότι διαφορετικές βαθμίδες ή μορφές Κομμουνισμού θα επικρατούσαν σ' αυτές. Αλλά, δεν υπάρχει περίπτωση να με κούραζε αυτό και να επιθυμούσα μια περίοδο σχετικής απομόνωσης, Ατομικισμού; Έτσι θα μπορούσα να στραφώ σε μια από τις πολλές πιθανές όψεις της «ισοδύναμης ανταλλαγής» του Ατομικισμού. Πιθανώς οι άνθρωποι να ασχολούνται με άλλο πράγμα όταν είναι μικροί και άλλο όταν μεγαλώσουν. Εκείνοι που είναι αδιάφοροι εργάτες θα συνέχιζαν με τις ομάδες τους και αυτοί που είναι αποδοτικοί, θα χάσουν την υπομονή τους δουλεύοντας συνεχώς με αρχάριους και θα προχωρήσουν μόνοι τους, εκτός αν μια πολύ αλτρουιστική διάθεση τους κάνει να αισθάνονται ευχάριστα με το να ενεργούν ως δάσκαλοι ή σύμβουλοι προς τους νεότερους. Σκέφτομαι ακόμη πως στην αρχή θα έπρεπε να υιοθετήσω τον Κομμουνισμό με φίλους και τον Ατομικισμό με αγνώστους και να διαμορφώσω τη μελλοντική ζωή μου σύμφωνα με την εμπειρία. Έτσι, μια ελεύθερη και εύκολη αλλαγή από ένα είδος Κομμουνισμού σ' ένα άλλο, κατόπιν σε οποιοδήποτε είδος Ατομικισμού, και ούτω καθεξής, θα είναι το πιο προφανές και στοιχειώδες πράγμα σε μια πραγματικά ελεύθερη κοινωνία και αν οποιαδήποτε ομάδα ανθρώπων προσπαθούσε να το ελέγξει, να κάνει ένα σύστημα κυρίαρχο, θα πολεμιόταν τόσο σκληρά, όσο οι επαναστάτες πολεμούν το σημερινό σύστημα.

Γιατί, λοιπόν, ο Αναρχισμός χωρίστηκε στα δύο εχθρικά τμήματα των Κομμουνιστών και των Ατομικιστών; Πιστεύω πως δικαιολογείται από τον συνήθη παράγοντα των ανθρώπινων ατελειών, από τον οποίο δεν εξαιρείται κανείς. Είναι πολύ φυσιολογικό να είναι περισσότερο αρεστός ο Κομμουνισμός σε κάποιους και ο Ατομικισμός σε κάποιους άλλους. Έτσι, το κάθε τμήμα θα μπορούσε να επεξεργαστεί την οικονομική του υπόθεση με πλήρη ζήλο και πίστη, και λίγο λίγο, με ενισχυμένη την πίστη τους μέσω της αντίθεσης, να τη θεωρήσουν ως τη μόνη λύση, και να παραμείνουν πιστοί σε αυτή απέναντι σε όλους. Ως εκ τούτου οι Ατομικιστικές θεωρίες για περίπου έναν αιώνα, οι Κολλεκτιβιστικές και Κομμουνιστικές θεωρίες για περίπου πενήντα χρόνια, απέκτησαν ένα βαθμό σταθερότητας, σιγουριάς και φαινομενικής μονιμότητας, που ποτέ δε θα έπρεπε να έχουν αποκτήσει, επειδή η στασιμότητα – αυτή είναι η λέξη – είναι ο θάνατος της προόδου.

Σχεδόν καμία προσπάθεια δεν έγινε στο βωμό της εξάλειψης των διαφορών των δυο σχολών. Έτσι και οι δυο, είχαν πλήρη ελευθερία να αναπτυχθούν, να γενικευθούν, ει δυνατόν. Με ποιο αποτέλεσμα; Κανείς εκ των δύο δε θα μπορούσε να συντρίψει τον άλλο. Οπουδήποτε υπάρχουν οι Κομμουνιστές, οι Ατομικιστές θα κάνουν την εμφάνιση τους ανάμεσα τους. ενώ κανένα Ατομικιστικό κύμα δε μπορεί να ανατρέψει τα Κομμουνιστικά οχυρά. Παρόλο που εδώ υπάρχει αποστροφή ή εχθρότητα ανάμεσα σε ανθρώπους που βρίσκονται τόσο κοντά μεταξύ τους, βλέπουμε τον Αναρχοκομμουνιστή σχεδόν να εξαλείφεται μπροστά στο Συνδικαλισμό, δίχως πλέον να περιφρονεί το συμβιβασμό, αποδεχόμενος λιγότερο ή περισσότερο τη Συνδικαλιστική λύση ως ένα αναπόφευκτο σκαλοπάτι. Από την άλλη πλευρά, βλέπουμε τους Ατομικιστές σχεδόν να υποτροπιάζουν σε αστικές πλάνες – και όλα αυτά σε μια εποχή που τα παραπτώματα της εξουσίας, η αύξηση των κρατικών καταπατήσεων, παρουσιάζουν μια καλύτερη ευκαιρία και ένα ευρύτερο πεδίο από ποτέ, για την πραγματική και ειλικρινή Αναρχική προπαγάνδα.

Έχουμε φτάσει σε τέτοιο σημείο, όπου στο Γαλλικό Αναρχοκομμουνιστικό Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι τον περασμένο χρόνο, ο Ατομικισμός στιγματίστηκε τακτικά και τοποθετήθηκε έξω από τα όρια του Αναρχισμού, μέσω ενός τυπικού ψηφίσματος. Αν ποτέ ένα διεθνές Αναρχικό Συνέδριο πραγματοποιούνταν στην κατεύθυνση αυτή, υιοθετώντας μια παρόμοια στάση, θα έπρεπε να πω αντί σε όλες τις ελπίδες που τίθενται σε αυτού του είδους τον σεχταριστικό Αναρχισμό. Με αυτά, δε σκοπεύω ούτε να υπερασπιστώ ούτε να πολεμήσω είτε τον Κομμουνισμό είτε τον Ατομικισμό. Προσωπικά, έχω εντοπίσει αρκετά καλά στον Κομμουνισμό. αλλά η ιδέα του να τον δω γενικευμένο, με προτρέπει να διαμαρτυρηθώ. Δε θα ήθελα να δεσμεύσω το δικό μου μέλλον εκ των πρότερων, και πολύ περισσότερο το μέλλον άλλων ανθρώπων. Το ζήτημα παραμένει εντελώς ανοικτό για μένα. η εμπειρία θα δείξει ποιες από τις ακραίες και τις πολλές ενδιάμεσες πιθανότητες θα αποβούν καλύτερες για κάθε περίπτωση, στην εκάστοτε χρονική περίοδο. Ο Αναρχισμός είναι πολύ αγαπητός σε μένα, για να τον δω εγκλωβισμένο σε μια οικονομική υπόθεση, όσο εύλογο και να φαίνεται αυτό στη σημερινή εποχή. Οι μοναδικές λύσεις δε θα αποδώσουν ποτέ, και ενώ ο οποιοσδήποτε είναι ελεύθερος να πιστεύει και να προπαγανδίζει τις δικές του, αγαπημένες ιδέες, δεν θα πρέπει να θεωρεί ότι είναι σωστό να τις διαδίδει, εκτός και αν βρίσκονται υπό τη μορφή απλής υπόθεσης και ο καθένας γνωρίζει ότι η βιβλιογραφία του Κομμουνιστικού και του

Ατομικιστικού Αναρχισμού απέχει πολύ από το να διατηρηθεί εντός αυτών των ορίων. Όλοι έχουμε αμαρτήσει από την άποψη αυτή.

Παραπάνω, έχω χρησιμοποιήσει τους ορούς «Κομμουνιστή .» και «Ατομικιστή .» κατά γενικό τρόπο, θέλοντας να δείξω τον άχρηστο και καταστροφικό χαρακτήρα της τμηματικής εξειδίκευσης μεταξύ των Αναρχικών. Η κατάδειξη ανόητων πραγμάτων που έχουν πει ή κάνει κάποιοι Ατομικιστές (είναι οι Κομμουνιστές άψογοι;), δε θα σήμαινε τη διάψευση μου. Το μονό που επιθυμώ είναι να δω όλους αυτούς που εξεγείρονται ενάντια στην εξουσία, να εργαστούν στα πλαίσια μιας γενικής αλληλεγγύης, αντί να είναι διαιρεμένοι σε μικρές ομάδες, επειδή ο καθένας είναι πεπεισμένος ότι κατέχει μια ορθή οικονομική λύση για το κοινωνικό πρόβλημα. Για την καταπολέμηση της εξουσίας στο καπιταλιστικό σύστημα και στο επερχόμενο σύστημα του Κρατικού Σοσιαλισμού η Συνδικαλισμού, ή και των δύο, ή και το συνδυασμό των τριών, χρειάζεται ένα τεράστιο κύμα πραγματικού Αναρχικού αισθήματος, πριν καν τεθεί το ζήτημα των οικονομικών διορθωτικών μέτρων. Μονό με την αναγνώριση της αναγκαιότητας αυτής, θα δημιουργηθεί μια μεγάλη σφαίρα αλληλεγγύης, η οποία θα κάνει τον Κομμουνιστικό Αναρχισμό να σταθεί ισχυρότερος και να λάμψει φωτεινότερα στον κόσμο, από ότι τώρα.

Υ.Γ. – Από τότε που έγραψα τα παραπάνω, έχω βρει ένα πρώιμο γαλλικό Αναρχικό φυλλάδιο από το οποίο μεταφράζω τα παρακάτω:

«Έτσι, εκείνοι που αισθάνονται τόσο ισχυρές τάσεις, θα ενωθούν για κοινή ζωή, καθήκοντα και εργασία, ενώ εκείνοι, τους οποίους θα ενοχλούσε η παραμικρή πράξη υποβολής, θα παραμείνουν ατομικά ανεξάρτητοι. Η πραγματική αρχή (του Αναρχισμού) απέχει πολύ λίγο από την απαίτηση ολοκληρωτικού Κομμουνισμού. Αλλά είναι προφανές ότι προς όφελος ορισμένων ειδών εργασίας, πολλοί παραγωγοί θα ενωθούν, απολαμβάνοντας τα πλεονεκτήματα της συνεργασίας. Αλλά επαναλαμβάνω, για μία ακόμη φορά, ότι ο Κομμουνισμός δε θα υπάρξει ποτέ ως μια θεμελιώδης (εννοώντας μοναδική και υποχρεωτική) αρχή, λόγω της ποικιλομορφίας των πνευματικών μας ικανοτήτων, των αναγκών μας και της θέλησης μας.»

Αυτό το απόσπασμα (τα λόγια εντός των παρενθέσεων είναι δικά μου) ελήφθη από τη σελίδα 72 μιας από τις πιο σπάνιες Αναρχικές δημοσιεύσεις, στην οποία έπεσε το μάτι μου σε ένα κιόσκι με βιβλία, δέκα ημέρες μετά τη σύνταξη του παραπάνω άρθρου: “Philosophies de l’Insoumission ou Pardon a Cain,” par Felix P. (New York, 1854, iv. 74 pp., 12mo) – που σημαίνει, «Η Φιλοσοφία της μη Υποταγής», ο όρος που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας για την Αναρχία. Δε γνωρίζω ποιος ήταν ο Felix P. προφανώς ένας από τους λίγους Γάλλους Σοσιαλιστές, όπως ο Dejacque, Bellegarrigue, Coeurderoy, και ο Claude Pelletier, τους οποίους, τα διδάγματα του 1848 και άλλες εμπειρίες, τους προκάλεσαν να κάνουν ένα τολμηρό βήμα προς τα εμπρός και να καταλήξουν στον Αναρχισμό μέσω ποικίλων τρόπων και ανεξάρτητοι από τον Πrouντόν. Στο παραπάνω απόσπασμα, (ο συγγραφέας) παρέθεσε τα γεγονότα εν συντομία, διατηρώντας μια ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του Κομμουνισμού και του Ατομικισμού. Αυτό ακριβώς αισθάνομαι το 1914, εξήντα χρόνια μετά. Οι προσωπικές προτιμήσεις του καθενός θα παραμείνουν αμετάβλητες και σώες, αλλά η αποκλειστικότητα θα εξοριστεί, οι δύο ζωτικής σημασίας αρχές της ζωής θα συμμαχήσουν, αντί να λοξοκοιτάζουν η μια την άλλη.

Πηγή: <http://theanarchistlibrary.org/library/max-nettlauanarchism-communist-or-individualist-both>